

Obsah

Co na srdci... /11

1. Kognitivní lingvistika tady a teď (Irena Vaňková, Iva Nebeská) /17

1.1. Interdisciplinární kontexty /17

1.1.1. Přístupy k jazyku a dimenze znaku /17

1.1.2 Kognitivní věda /18

1.1.3 Jazyk v kognitivním rámci /21

1.1.4 Vývojové souvislosti /22

1.2 Pojetí jazyka a jazykovědy /24

1.2.1 Filosofická východiska /24

1.2.2 Charakteristické rysy /26

1.2.3 Metody a cíle /30

1.2.4 Rozložení akcentů /32

1.3 Základní směry v kognitivní lingvistice /34

2. Člověk ve světě a v jazyce /37

2.1 Univerzální a relativní (Irena Vaňková) /37

2.2 Jazykový obraz světa (Irena Vaňková) /46

2.2.1 Historické souvislosti /46

2.2.2 Definice /51

2.2.3 „Přirozená“ slovní zásoba /56

2.2.4 Kořeny /58

2.3 Antropocentrismus jako perspektiva jazykového obrazu světa (Irena Vaňková) /59

2.4 Kategorizace a význam (Irena Vaňková) /67

2.4.1 Kategorizace: ne chaos, ale svět /67

2.4.2 Kategorizace a kategorie: otázky, problémy,
filosofické zázemí /70

2.4.3 Jak kategorizujeme: kategorie-nádoba versus kategorie
s centrem a periferií /75

2.4.4 Reflexe významu a jeho popis /77

- 2.4.5 Prototyp, nebo stereotyp? /83
- 2.4.6 Hledání konotací /88
- 2.4.7 Umělecké texty a sdílení konotací /90
- 2.4.8 Nejen jazykověda, nejen sémantika /91
- 2.5 **Metafora a metaforičnost** (Iva Nebeská) /92
 - 2.5.1 Metafora v životě a ve vědě /92
 - 2.5.2 Metafora v lingvistice /93
 - 2.5.3 Metaforičnost konceptuálního systému /96
 - 2.5.4 Metafora v kognitivních vědách /99
- 3. Kapitoly o smyslech** /107
 - 3.1 **Patery smyslů v českém obrazu světa** (Irena Vaňková) /107
 - 3.1.1 Lidské smysly a „čitelný svět“ /107
 - 3.1.2 Čuješ? – O čítí, cítění a slyšení /111
 - 3.1.3 Co to znamená *cítit* /113
 - 3.1.4 Cítit a bdít, cítit a žít /116
 - 3.1.5 Čichy, city a smysly /117
 - 3.1.6 Kvalita smyslů a smyslových vjemů /121
 - 3.1.7 Smysly a smyslové defekty /124
 - 3.2 **Smysly jako zdrojové oblasti konceptuálních metafor** /130
 - 3.2.1 Zrak (Iva Nebeská) /131
 - 3.2.2 Sluch (Iva Nebeská) /141
 - 3.2.3 Čich (Lucie Saicová Římalová) /145
 - 3.2.4 Chuť (Lucie Saicová Římalová, Iva Nebeská) /156
 - 3.2.5 Hmat (Iva Nebeská) /163
 - 3.3 **Poznámky o smyslovém vnímání v interdisciplinárních souvislostech** (Jasňa Šlédrová) /188
 - 3.3.1 Smysly a psychoterapie /188
 - 3.3.2 Smysly a učení /190
 - 3.4 **Závěry o smyslech** /191
 - 3.4.1 Jazykový obraz smyslů (Irena Vaňková) /191
 - 3.4.2 Jednotlivé smysly jako zdrojové oblasti konceptuálních metafor (Iva Nebeská, Lucie Saicová Římalová) /192
- 4. Kapitoly o barvách** (Irena Vaňková) /195
 - 4.1 **Mít barvu a nemít barvu: barevnost a nebarevnost v českém obrazu světa** /195
 - 4.1.1 Přirozený svět a jeho jazykový obraz /195

- 4.1.2 Barvy a barevnost v českém obrazu světa /196
- 4.1.3 Zabarvení tváře: „dobrá“ a „špatná“ barva /202
- Přílohy:* A. Co znamená v češtině *barva* a *barevný* /212
- B. Opozice „barevné - nebarevné“ v češtině /213
- C. Zabarvení tváře v češtině /214
- D. Opozice „červený - bledý“ /215
- 4.2 **Žlutá barva v českém obrazu světa** /217
- 4.2.1 Barvy, člověk a přírodní cyklus /217
- 4.2.2 Žlutá v češtině: nejednoznačnosti a ambivalence /219
- 4.2.3 Žlutá: etymologie, motivační souvislosti, deriváty /222
- 4.2.4 Co je v češtině žluté: sémantická centra, kolokace a konotace /224
- 4.2.5 Závěr: sémantika adjektiva *žlutý* a jeho derivátů /231
- Příloha:* Sémantická struktura českého lexému *žlutý* a jeho derivátů - kognitivní modely jednotlivých sémantických okruhů /233
- 4.3. **Čtyři doby Boženy Němcové: barevnost a barvy v českém obrazu světa a v uměleckém textu** /239
- Příloha:* Struktura textu *Čtyři doby* z hlediska sémantické opozice barevné - nebarevné /245

5. Různá témata – různé metody /247

5.1 Srdce to lidské (K jazykovému obrazu srdce v češtině)

(Irena Vaňková) /247

5.1.1 Na prahu tázání: východiska /248

5.1.2 Emoce a části těla: somatická frazeologie /250

5.1.3 Etymologický exkurs. Symbolika srdce /252

5.1.4 Srdce: základní významy /254

5.1.5 Srdce v poezii /261

5.2 Rozměrové vztahy v češtině (Jasňa Šlédrová) /265

5.2.1 Prostor a představová schémata /265

5.2.2 Prostorové vztahy z hlediska ontogenetického /267

5.2.3 Problematika vyjadřování rozměrů úhlem pohledu
J. Linde-Usiekiewicz /268

5.2.4 Co se dovídáme o rozměrech na podkladě českého jazykového materiálu /271

5.2.5 Závěrem /280

5.3 Významy slov *silný* a *slabý* (Lucie Saicová Římalová) /281

5.3.1 Významy a jejich struktura /282

5.3.2 *Silní a slabí* – o lidech /289

5.3.3 Závěrem /291

Příloha: Schéma významů slov *silný* a *slabý* /292

5.4 **Některé prostředky vyjadřování nejistoty (a „jistoty“)**

(Iva Nebeská) /294

...to na jazyku /301

Summary (Lucie Saicová Římalová) /303

Ediční poznámka /307

Literatura /309

Jmenný rejstřík /329

Věcný rejstřík /335